

RENOIR KÜZDELME A SOKÍZÜLETI GYULLADÁSSAL

E rovat valamennyi eddigi írásától erősen elütő az itt következő. A megtörtétek felelevenítéséből látható, hogy még a legsúlyosabb betegségben is milyen erőt adhat a művészeti alkotótevékenység mindenáron való gyakorlása, egyben példát szolgáltat az alkotóművészet és e betegség kölcsönhatására.

Auguste Renoir 1841. február 25-én Limoges-ban született, de már 4 éves korától Párizsban nevelkedett. Születésekor apja 41, anyja 33 éves volt. Mivel ügyesen rajzolgatott, a család vésnöknek vagy divatrajzolóknak szánta. Neki azonban a zenével lett jelentősebb kapcsolata. Szép hangja alapján abban a templomi karban énekelt, amelynek vezetője Gounod volt, a későbbi világhírű zeneszerző. A karnagy olyan tehetségesnek tartotta Renoirt, hogy egyenesen az operába kívánta bejuttatni, és továbbképzését is vállalta. Mégis úgy alakult, hogy 13 éves korától a fiú egy porcelánműhelyben dolgozott, majd 20 éves korában festőiskolába iratkozott be, és 22 éves korában már kiállított a Szalonban.

Hamarosan kialakult jellegzetes festői stílusa. A természet ábrázolásába érzelmes hangulatot vitt, a többi impresszionistával ellentétben őt elsősorban nem a táj érdekelt, hanem az alakos kompozíciók, portrék. Többnyire a meleg színeket részesítette előnyben. A festéket vastagon vitte fel a vászonra és a még nedves egyik rétegre

festette rá az újabbat. Ennek a technikának jóvoltából alakulhatott ki a rá jellemző stílus.

Festészetének stílusfordulata a 80-as években, olaszországi tartózkodása után következett be. Három éven át festette *A nagy fürdőzőket*. A formákat finom és pontos rajz határozza meg, a színek ridegebbek lesznek. Klasszicizál. Majd művészetében

megjelent a női nem buja és örömteli dicsőítése (holott a festő igen szerelmes és családszerető ember volt).

Karrierjének csúcán, 56 éves korában támadt rá a kór, s ettől kezdve 23 éven át élettörténete a betegséggel való küzdelem története. Hosszú éveken át az egész család a nyarakat mindig Dél-Franciaországban töl-

Bál a Moulin de la Galette-ben

tötte. 1897 júliusában Renoir kerékpározás közben megcsúszott, elesett, jobb oldala megsérült, és orvosi vélemény szerint karcsonttörést szenvedett. Negyven napra gipszkötést tettek karjára, miközben ő bal kézzel festett. Karácsonykor kezdett el a jobb válla is fájni. Festő kollégái (elsősorban Degas) viccelődve meséltek a csonttörés következtében kialakuló reumás megbetegedésekről. Ettől kezdve fájdalomcsillapítót kellett szednie. Érdekes, hogy már akkor – az izmok erősítése céljából – az orvos a azonnal mozgásterápiát rendelt el. Renoir naponta 10 percet töltött bórlabda-dobálással. Rohamszerű, nagy fájdalmai a következő évben napokig tehetetlenségre kárhoztatták. Betegsége lassú progressziót mutatott, talán bal oldali arcidegbénulása is a szisztémás baj részjelenségeként értékelhető. Orvosi tanácsra évente járt gyógyfürdőkbe, gyakorlatokat és eszközöket gondolt ki, hogy munkáját továbbra is folytathassa. Fapálcikákat dobált, feldobott-elkapott, hogy finomítsa a mozgást, így harcolt a kezéért. Hamarosan már csak bottal tudott járni. Fia, Jean, a későbbi híres filmrendező könyvében olvasható, hogy apja a botra csúszáságtóló gumívéget eszelt ki.

1904-re, a jelentős izomatrófia következtében 50 kilogrammra fogyott le. Kezeinek bőrét vászonszalag védte, képhengert szerkesztett a csökkent vállfunkciók kiegyenlítésére. 1909-től segítségre szorult a mindennapi életben is. A nyomorító betegség elleni küzdelem emelkedett voltáról tesznek tanúbizonytságot a sorok, melyeket 1907-ben írt: „nyakom csípett a betegség, állapotom lassan, de biztosan romlik. Meg kell szokni és kész – ne is beszéljünk róla.” (Bár minden betegnek megadatna, hogy ily szellemben éljen!)

1910-ben még elutazik Münchenbe, 1911-ben már mankót kell használnia. 1912-ben lábfejét, térdét megoperálták, élete utolsó öt évét pedig kerek kocsiban élte le. Mindvégig alkotott, minden áldott nap festett! Az ujjak feszítőinainak szakadása, illetve a váll-lapockaízesülés állapota miatt csak a vászon előtt füg-

gőlegesen tartott al-karral tudott festeni. Minthogy az ecsetet nem volt képes az ujjai között megtartani, odakötözte eltorzult hüvelykujja és mutatóujja közé.

Mint láttuk, a kor szintjének megfelelő gyógyszeres, balneo-, operatív és mozgásterápiában részesült, és ehhez még a pszicho- és dietoterápia is kapcsolódott. Egy bécsi professzor erősítő kosztal és lelki ráhatással kísérletezett, s eredményként a festő nagy keservesen néhány lépést meg tudott tenni. Ám Renoir így válaszolt: „Lemondok róla, doktor. Minden erőmet rá kellene szánnom és a festésre nem maradna. Pedig ha választanom kell a festés és a járás között – inkább a festést választom” – visszaült a betegszékébe és soha nem is kelt fel onnan. Minél kegyetlenebbül kínozták a fájdalmak, annál többet festett. A majd 79 éves mester 1919. december 2-án, halála napján is festett Cagnes-ban lévő házában.

Elérkeztünk a betegség történet azon pontjához, ahol az a kérdés is feltehető: mennyiben változtak festményei a szörnyű betegség hatására? Ahol Renoir képei egymás mellett láthatók, mint például Párizsban a Gare d'Orsay vasúti pályaudvarból néhány évtizede átalakított múzeumban, kérdés, hogy a látogató észrevesz-e valamely különbséget még a XIX. században, illetve később, a kiteljesedett betegség korában született művek között? Véleményem szerint nem. Egyformán csodásnak tarthatjuk valamennyit.

Az első illusztráción látható, 1876-ban készült mű még akkor készült, amikor Renoir makkegészséges volt. A Louvre-ban őrzött *Bál a Moulin de la Galette*-ben alkotása sokalakos, mozgalmas kép, hűen eleveníti meg a művésznegyed társa-

Tilla Durieux portréja

sági eseményét. A másik illusztráció 1914-ben készült, közvetlenül az I. világháború kirozása előtti művet idéz fel. A híres osztrák-német színésznő portréja teljességében magán viseli a renoir-i festészet jegyeit. A képet szemlélő egyedül azt a technikai különbséget veheti észre, hogy ekkor már nem több rétegben, vastagon vitte fel a mester a festékrétegeket, hanem „soványan”, keverés nélküli szomszédos ecsetvonásokkal. Számos vélemény szerint tulajdonképpen nem ítéhető meg, hogy az apró festészeti változások az izületi gyulladás következtében beállt elnyomódás miatti kompromisszumok, avagy a festő művészetének fejlődése, változásának eredményei.

Egyedülálló történetként, Auguste Renoir tehát körömállásba zsugorodott ujjaival egy évtizeden át változatlan szépségű festményeket alkotott. Műveinek számát 4000 körülire teszik. Kijelenthető, hogy a festőóriás kreativitását a súlyos betegség nem csökkentette, továbbá művészete tartalmát sem tudta befolyásolni. Példájából ma is tanulhatunk!

GÖMÖR BÉLA